

Kaynak gösterme / How to cite this article:

Kesik, G., & Çeken, R. (2021). Temel eğitim programlarında tasarruf kavramına disiplinlerarası bakış. *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 112-131. doi: 10.38122/ased.52.1

Makale Geçmişi / Article History

Alındı (Received): 13/05/2021

Düzeltilme alındı (Received in revised form): 21/12/2021

Kabul edildi (Accepted): 29/12/2021

Temel Eğitim Programlarında Tasarruf Kavramına Disiplinlerarası Bakış¹

Gülin Kesik²

Ramazan Çeken³

Öz: Kazanımların disiplinlerarası bakışla ilişkilendirilmesi, son yıllarda öğretim programlarında önem verilen bir yaklaşım olarak yerini almıştır. Tasarruf, söz konusu ilişkilendirmelerin kritik bir örneği olarak, doğa ve sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinin odağında yer alan bir kavramdır. Tasarruf kavramı, temel eğitim düzeyinde farklı eğitim ve öğretim programlarında yer alan, sosyal, kültürel ve ahlaki değerleri içeren programlar ile fen bilimleri eğitimi açısından önemli bir ders içeriğidir. Bu bakımdan ilgili kavramın farklı disiplinlerin odağında yer alan boyutunun disiplinlerarası bir bakış ile ele alınması gerekmektedir. Bu araştırmanın amacı temel eğitim düzeyi eğitim ve öğretim programları kazanımları ve açıklamalarında yer alan tasarruf kavramına odaklanarak içeriklerde nasıl yer aldığını incelemektir. Nitel çalışma anlayışına uygun olarak doküman analizi ile gerçekleştirilen çalışmada, tespit edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Araştırmanın sonucunda tasarruf kavramına, okul öncesinden 8. sınıf düzeyine kadar her kademedeki öğretim programında yer verildiği tespit edilmiştir. Ancak tasarruf kavramına yoğun olarak fen bilimleri dersi öğretim programında yer verildiği; okul öncesi, hayat bilgisi, sosyal bilgiler, matematik, teknoloji ve tasarım dersi programlarında oldukça sınırlı sayıda yer verildiği; Türkçe, din kültürü ve ahlak bilgisi, müzik, bilişim teknolojileri ve tasarım, temel dini bilgiler dersleri öğretim programlarında ise yer verilmediği belirlenmiştir. Sonuçlar, tasarruf kültürünün, program geliştiriciler tarafından disiplinlerarası bir kavram olarak değerlendirildiğini; söz konusu ilişkilendirmelerin doğa ve sosyal bilimlere ait içerikleri odağına alan farklı disiplinleri ilgilendirdiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle tasarruf eğitiminin tek bir disiplinin odağında olacak şekilde ele alınmaması gerekmektedir. Okullarda gerçekleştirilen zümre öğretmenler toplantıları ile program geliştirme çalışmaları, bu bakış açısının uygulamaya konulabilmesi bakımından önemli bir hareket noktası olabilir.

Anahtar Kelimeler: Disiplinlerarası eğitim, tasarruf kültürü, program geliştirme, doküman analizi, temel eğitim

An Interdisciplinary Approach on Saving Culture in Elementary Curricula

Abstract: Connecting the skills with an interdisciplinary viewpoint has taken its place as an approach that is given importance in the curriculum in recent years. Saving is a concept at the center of different disciplines of natural and social sciences, as a critical example of these connections. The concept of saving is an important content in terms of science education with the curricula that include social, cultural and moral values in different education and training ones at the elementary education level from K through 8 grades. In this respect, the content of the related concept, which is at the center of different disciplines, should be handled with an interdisciplinary approach. Therefore, it is expected that the saving concept is a topic for each curriculum or teaching instructions at this period. The interdisciplinary viewpoints for this concept is important for planning and practicing processes at these stages. For this reason, this study mainly based on the skills or content in elementary curricula at part of saving concept. The researcher decided the categories for the findings collected by document technique, a qualitative study design, and analyzed by content analysis. With the evaluation results of the data, it is concluded that saving concept has a location in elementary level curricula from K to 8 grades. Furthermore, it is used in science education curriculum to grade extend, and in early childhood and life

¹Bu çalışma 5-7 Mayıs 2021 tarihlerinde İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi tarafından düzenlenmiş olan 7. Bilim Günleri Kongresi'nde sunulmuş ve özeti yayımlanmış olan bildirinin tam metne dönüştürülmüş şeklidir.

²Yüksek Lisans Öğrencisi, Aksaray Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı, Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı, gulinkesik97@gmail.com, ORCID: 0000-0001-5666-1076

³Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Fen Bilgisi Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, ramaznceken@aksaray.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3584-7132

sacience and social sciences and mathematics and technology-design education curricula to some degree. There has not been determined any related content in Turkish language and religious culture-ethical knowledge and music education curricula. The results show that the curriculum developers find the saving culture as an interdisciplinary content which is interested in various disciplines such as social and natural disciplines. Therefore, the saving education is not only a disciplinary topic but also represent the interdisciplinary feature. This approach can be a starting point for the annual or temproral meeting for the teachers and curriculum development studies.

Keywords: Interdisciplinary education, saving culture, curriculum development, document analysis, elementary education

Summary

Interdisciplinary relationships with learning outcomes has been an important viewpoint in recent years since such process has been accepted as a requirement for construction of the knowledge. A post-modern approach to the construction of learning outcomes have closed relationships between learning and science concepts. This way of learning emphasizes on the knowledge transformation.

Constructive learning approach is being located in the elementary curricula with an integrated or interdisciplinary viewpoint. A holistic approach is important for the connecting process of the skills stated in the elementary curricula. Saving concept, as a critical sample for this integration is being handled in various disciplines of social and natural sciences. It is a critical concept for social and cultural and moral values as well as natural sciences at elementary grades.

Therefore, it is expected that the saving concept is a topic for each curriculum or teaching instructions from K to 8 grade. The interdisciplinary approach to this concept is important for planning and practicing processes at these levels. For this reason, this study mainly based on the skills or content in elementary curricula at part of saving culture. In this documentary research, saving culture located in the elementary level curricula from K to 8 levels was examined to have an overall looking to the realted skills and content.

Methodology

As a qualitative study design, the saving ways were identified by determining the analyzing units located in the elementary curricula. The researcher decided the categories for the findings collected by document technique, a qualitative study design, and analyzed by content analysis technique.

The researchers determined the analysing units such as waste, saving, thriftiness, extravagance, productivity, conscious consumer, natural resources, using soil, sensibility, needs and budged. These words are accepted as scientific, and social, and pedagogical and cultural frames of saving concept. The identified terms were categorized in accordance with the content analysis technique of Mayring (2010).

The process of document analysis was conducted as follows: The related skills or words were identified. The learning outcomes and their explanations were underlined. The categories for the related content were named by the common terms cited in the references. The similar skills or content were gathered in the same category. The learning outcomes and their explanations in each category was named and the category for the related skills was constituted. The skills and their explanations under the category was presented with examples. The findings for the skills and their explanations constituted by the researchers and the expert separately were compared and the consistency level is calculated as 83 percent. This rate has a relationship with whether both the researchers or the expert have the same opinion on the content of each skill or explanation. The inconsistent content was revised for intercoder reliability. Another consistency level for the categories of each skill or explanation was calculated as 82 percent. The researchers repeated the determination and examination process for the curricular content at part of saving content twice. They have the final opinion on the

identified skills or explanations for the comparison process of the determined findings and generated categories.

Results and Discussion

Evaluations leads us to the idea that the ways of saving have relationship with *saving natural resources*, and *financial saving*, and *saving education*, and *energy saving* to a large grade. Although the curricula from K to 8 grade locate the saving topics related to *water saving* and *food saving* rarely, there are not any skills or explanations on *e-waste*, and *time*, and *place*, and *paper* and *plastics* savings. Additionally, it can be deduced from the categories that Turkish science curricula includes 24 of 66 terms. These results are crucial for science education, and social studies, and art science education curricula as totally 46 of the 66 terms locate in those ones. Which way of saving handled in elementary curricula and how they can be integrated by interdisciplinary viewpoint are both issues for understanding how the teachers can make useful relationships during the learning process of school education.

With the results of the data, it is concluded that saving concept has a location in Turkish elementary level curricula. Furthermore, it is used in science education curriculum to grade extend, and in early childhood, and life science, and social sciences, and mathematics, and technology-design education curricula to some degree. There has not been determined any related content in Turkish language, and religious culture-ethical knowledge, and music education curricula. The results show that the curriculum developers find the saving culture as an interdisciplinary content which is interested in various disciplines such as social and natural disciplines. Therefore, the saving education is not only a disciplinary topic but also represent the interdisciplinary frame. This approach can be a starting point for the annual or temporal meeting for the teachers and curriculum development studies.

1. GİRİŞ

1.1. Tasarrufun Tanımı, Doğa ve Sosyal Bilimlerdeki Yeri

Tasarruf, kelime anlamı olarak zaman ve para gibi şeylerin gerekmedikçe kullanılmaması veya harcanmaması anlamına gelmektedir (Oxford Learner's Dictionaries, 2021). Kavram olarak ise ülke, aile, işletme gibi ekonomi birimlerinin gelir ve gider dengesi arasındaki fark anlamına gelmektedir (Sancak ve Demirci, 2012; Tanas Karagöl ve Özcan, 2014). Tasarruf, eldeki kaynakların kullanılması sırasında geleceği düşünmek, planlamak ve bu süreçte yaşanabilecek öngörülemez durumları engellemeye olanak sağlayan bir değerdir (Çam, Yılar ve Ünal, 2020; Uzunöz, Aktepe ve Özağaçhanlı, 2020). Kısacası tasarruf, kaynakların verimli kullanılmasına odaklanan bir kavram ve değer yargısı olarak kullanılmaktadır.

Kavramlar ele alınan disiplinden başka bilim alanlarının incelediği konular arasında yer alabilmektedir. Her bir disiplin, içeriğindeki kavramları, o bilim alanını odak alarak açıklamaya çalışır. Tasarruf da bu kavramlardan biridir. Tasarruf, iktisat biliminde gelirin tüketilmeyen kısmına vurgu yapmak amacı ile kullanılmakta olan bir kavram (TDK, 2004) olarak kullanılıyor olsa da son yıllarda özellikle enerjinin verimli kullanılmasını (MEB, 2018a) ifade etmede sıklıkla kullanılması nedeni ile doğa bilimlerin de odağında yer almaktadır. Bu nedenle tasarruf, disiplinlerarası yani bütünleştirilmiş bir bakış açısı ile ele alınması gereken bir kavramdır. Develioğlu (2006) tasarrufu, sahip olma, idareli kullanma, artırma, tutum, artırılma ve ekonomi gibi terimler ile ilişkilendirmiştir

(Akt. Çam, Yılar ve Ünal, 2020). Akat (2009) ise tasarrufu geleceğe yönelik olarak alınan tedbir olarak ifade etmiştir (Akt. Kanık ve Temiz Dinç, 2017).

Güncel yaşamda, tasarruf kavramının içeriği, farklı bilim disiplinlerini ilgilendirebilecek boyutlar taşımaktadır. Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA) raporuna göre tasarruf, suyun tasarrufu, gıda tasarrufu, e-israf, enerji tasarrufu, kağıt ve plastik tasarrufu olarak kategorilere ayrılmaktadır (TİSVA, 2019). Bu sınıflandırmalara, zaman ve mekan tasarrufu başlıklarını eklemekte mümkündür. Bu nedenle tasarruf kültürünün doğa ve sosyal bilimlerin farklı disiplinlerine konu olması beklenen bir durumdur.

Doğa bilimlerinde tasarruf, kaynakların bilinçli ve verimli kullanılmasını odağına alırken (MEB, 2018b), bir sosyal bilim disiplini olarak ekonomide gelirlerin dengeli bir şekilde harcanmasına yoğunlaşmaktadır (Sancak ve Demirci, 2012; Tanas Karagöl ve Özcan, 2014). Dini terim olarak tasarruf, zaman, enerji ve diğer israf çeşitleri bakımından ele alınmaktadır (MEB, 2014). Tanımlardan da anlaşılacağı gibi tasarruf kültürü, fen bilimlerinden ekonomiye, dini literatürden, diğer sosyal bilimlerine kadar çok farklı disiplinlere konu olabilecek bir kavramdır.

Tasarruf kültürünün bu şekilde geniş bir bakış açısı ile ele alınması, ilgili kavrama yönelik uygulamaların eğitim ve öğretim programlarına nasıl yansıtılabileceği noktasında bazı ip uçları verebilir. Bu durum aynı zamanda öğretmenlerin tasarruf eğitimine yönelik olarak nasıl ve hangi bağlamda işbirliklerine gidebilecekleri ile ilgili olarak eğitimciler ve diğer yetişkinlere önemli hareket noktaları sunabilir. Bu nedenle tasarruf kavramının, ilgili program ve etkinliklerde bütünleştirilmiş bir bakış açısı ile ele alınması gerekmektedir.

1.2. Tasarruf Eğitiminin Disiplinlerarası Niteliğinin Öğretim Programlarına Yansıması

Disiplinlerarası ya da bütünleştirilmiş öğretim programı, 20. yüzyılın ilk yarısında özellikle ABD’de önerilen bir program geliştirme modelidir (Aybek, 2011). Disiplinlerarası bakış, iki veya daha fazla disiplinin birleştirilerek program geliştirmede kullanıldığı bir süreçtir (Baykara, 2012). Buradaki önemli amaçlardan biri, öğrencilerin bilim ve uygulama arasında bağlantılar kurabilmesine destek olmaktır (MEB, 2018b)

Öğretmenlerin öğrencilerini yarışma sınavlarına hazırlanmaya odaklanmaları, onların gerçekleştirmekte oldukları etkinlikler ile bilimsel içerikleri bütünleştirmede bazı zorluklar yaşamalarına yol açmaktadır (Lamb, Maire ve Doecke, 2017; Pellegrino, 2017). Oysa ki bütünleştirilmiş etkinlikler ile öğrenme süreçlerinin zenginleştirilmesi açısından kritik önem taşımaktadır (MEB, 2013).

Etkinliklerin arka arkaya sıralanmış olması, bütünleştirildiği anlamına gelmemektedir. Gerçekleştirilen etkinlikler arasında uygun geçişlerin olması beklenmektedir (MEB, 2013). Uygun geçişler veya ilişkilendirmeler için, etkinliklerin kapsamında yer alan farklı disiplinlere ait içerikler hakkında farkındalığa sahip olmak önem taşımaktadır. Bu durum her bir eğitim disiplininin, diğer disiplinler ile ilişkisini ortaya koyacak şekilde incelenmesini ve uygulanmasını gerektirmektedir. Böylece farklı disiplinlere ait içeriğin öğrenci için anlamlı bir bütün oluşturması olanağı yakalanabilir (Baykara, 2012).

Araştırmalar farklı disiplinleri odağına alan uygulamaların, öğrenme ve öğretme süreçlerindeki etkinliğini ortaya koymaktadır (Aybek, 2011; Crouch ve Heller, 2014). Özellikle bilginin yapılandırılması sürecinde öğrenme ortamının sistematik olarak düzenlenmesi ve öğretime uyarlanmasının gerekli olması (Saban, 2008) nedeni ile öğrenme sürecine etki eden farklı süreçlerin disiplinlerarası bir bakışla öğretim programlarına yansıtılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Öğretim programı, belli bilgi kategorilerinin, beceri ve uygulamaların, eğitim programının hedefleri doğrultusunda öğrencilere kazandırılmasına odaklanır (Saban, 2008).

Tasarruf kavramı, insanın doğal çevreye ait kaynakları kullanırken geleceği planlama ve meydana gelebilecek olumsuz durumları engelleme bakımlarından önem taşımaktadır. Bu nedenle bireylerin tasarruf kavramını bilinçli olarak öğrenmesi gerekmektedir. Tasarruf bilincinin oluşması sürecinde öğretim programları önemli bir yere sahiptir. Geçmişten günümüze tasarruf kavramı öğretim programı ve ders kitaplarında önemli bir konu olarak yerini almıştır. Örneğin Osmanlı Devleti'nin son döneminde yaşanan ekonomik buhranlar nedeni ile bu kavramın eğitim, öğretim sürecine ve ders kitaplarına yansımaları olmuştur (Çam, Yılar ve Ünal, 2020).

Tasarruf eğitiminin tek bir eğitim disiplininin odağında olacak şekilde ele alınması, sınırlı düzeyde bazı öğretim programlarına konu olarak yerleştirilmesi, ilgili kavramın içeriğinin çok boyutlu ve bütüncül bir bakış açısı ile öğrenilmesine engel bir durum teşkil edebilir. Bu nedenle hem söz konusu bütüncül bakışın öğretim programlarına yansıtılması hem de eğitimciler ve diğer yetişkinlerin tasarruf kültürünü önceleyen eğitim ve öğrenme süreçlerinde işbirliğine gitmeleri önem taşımaktadır. Bu bağlamda tasarruf eğitimine ilişkin içeriklerin zihinsel, duygusal, sosyal ve bedensel becerilerinin kazanılmasına odaklanılan temel eğitim düzeyi eğitim ve öğretim programlarının, disiplinlerarası ilişkilendirme potansiyeli bakımından incelenmesi gerekmektedir.

Kazanımların disiplinlerarası bakışla ilişkilendirilmesi, son yıllarda öğretim programlarında önem verilen bir yaklaşım olarak yerini almıştır. Çünkü bu süreç, bilginin yapılandırılmasına katkı sunması bakımından gerekli görülmektedir. İlgili içeriklerin bütüncül bir bakışla ve ilişkilendirilerek ele alınması, farklı becerilerin entegrasyonu bağlamında da önem taşımaktadır. Tasarruf, söz konusu ilişkilendirmelerin kritik bir örneği olarak, doğa ve sosyal bilimlerin farklı disiplinlerinin odağında yer alan bir kavramdır. Tasarruf kavramı, temel

eğitim düzeyinde farklı eğitim ve öğretim programlarında yer alan, sosyal, kültürel ve ahlaki değerleri içeren programlar ile fen bilimleri eğitimi açısından önemli bir ders içeriğidir. Bu nedenle tasarruf kavramının, temel eğitim düzeyinde öğrenme süreçlerine ve programlara konu olması beklenmektedir. İlgili kavramın farklı disiplinlerin odağında yer alan boyutunun disiplinlerarası bir bakış ile ele alınmasının, pedagojik süreçlerin planlanıp uygulanması bakımından önem taşımaktadır. Bu çalışmada, temel eğitim programlarında tasarruf eğitiminin söz konusu bütünleştirme çabalarına destek olabilecek içeriklerin belirlenmesine odaklanılmıştır.

1.3. Problem Cümlesi: Temel eğitim düzeyi eğitim ve öğretim programları kazanımları ve açıklamalarında yer alan tasarruf kavramı, disiplinlerarası bakış açısı ile hangi bağlamlarda ele alınmaktadır?

2. Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma kurgusuna uygun olarak, tasarruf ile ilgili içeriğin, temel eğitim düzeyi programlarda derinlemesine açığa kavuşturulmasına odaklanılmıştır. Genellemenin öncelenmediği bu tür çalışmalarda, değişkenler arasındaki örüntünün ortaya konulmasına vurgu yapılmaktadır (Büyüköztürk vd., 2016). Araştırmada, ilgili programlarda tasarruf kavramının hangi bağlamlarda ele alındığının ve söz konusu içeriklerin farklı disiplinler ile ilişkilendirilerek öğrenme ve öğretme sürecine nasıl destek olabileceğinin ortaya konulmasına çalışılmaktadır.

Nitel çalışmalarda veriler gözlem, görüşme ve doküman yolu ile toplanır. Yazılı ve kaydedilmiş diğer belgelerin sistematik olarak incelemesini önceleyen doküman analizi, bir nitel çalışmada tek başına bir teknik olarak kullanılabilmesi gibi başka teknikler ile birlikte veri çeşitliliğinin sağlanmasında da oldukça kullanışlı bir yol olarak benimsenebilmektedir (Kıral, 2020). Bu çalışmada, resmi belgeler olarak MEB tarafından <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinde yayımlanmış olan öğretim programları incelendiği için, belirtilen veri toplama tekniği benimsenmiştir.

Verilerin analiz edilmesi sürecinde kategoriler oluşturulmuştur. Kategoriler için içerik analizi tekniğinden faydalanılmıştır. Bu teknik, kodlanmış verilerin kategoriler altında özetlenmesine, tekrarlanabilmesine ve bilimsel çalışma sistematığına uygundur (Büyüköztürk vd., 2018). Araştırmada incelenen programlar, tasarruf kavramı ile ilgili içerikler bakımından taranmış, tespit edilen içeriklerin bağlamı, tasarruf yolları kategorileri altında özetlenmiştir. Nitel çalışmalarda kategoriler, çalışmanın başında da literatüre dayalı olarak belirlenebilir (Kıral, 2020). Bu çalışmada TİSVA (2019) raporunda belirtilen tasarruf şekilleri (su, gıda, e-israf, enerji, kağıt ve plastik tasarrufu), mali yönden tasarruf (Sancak ve Demirci, 2012; Tanas Karagöl ve Özcan, 2014), kaynakların tasarruflu kullanımı (MEB, 2018b) ve tasarruf-eğitim ilişkisi (Özlale, 2012) kategorileri dikkate alınmış, kazamın ve açıklamaların içeriğinde yer alan tasarruf kavramı ile ilgili içeriklerin

söz konusu tasarruf şekilleri dikkate alınarak, Mayring (2010) tarafından önerilen yaklaşıma göre kategorilere ayrılmasına karar verilmiştir. Bu doküman analizi çalışmasında da, kategoriler literatüre dayalı olacak şekilde ve yaygın olarak kabul edilen açıklamalar dikkate alınarak saptanmıştır. Buna göre araştırmada öncesinde oluşturulan kategorilerin *su, enerji ve gıda tasarrufu ile mali yönden tasarruf, kaynakların tasarruflu kullanımı ve tasarruf eğitimi* kategorileri olarak belirlenmesi kararlaştırılmıştır.

Temel eğitim düzeyi programlarından her biri, tasarruf ile ilgili içerikler bakımından araştırmacı tarafından taranmıştır. Tarama birimi olarak *israf, tasarruf, tutumluluk, savurganlık, verimlilik, bilinçli tüketici, kaynaklar, toprak kullanımı, duyarlılık, ihtiyaç ve bütçe* kelimeleri belirlenmiştir. Söz konusu tarama birimleri ile *tasarrufun bilimsel, sosyal, pedagojik ve kültürel boyutları* belirlenmiştir. Araştırmacı, her bir içeriği, belirlenen israf türlerinin hangileri bağlamında kullanıldığına yönelik kararını vermiş ve kategoriler bu şekilde oluşturulmuştur. Söz konusu içerikler ile bu içeriklere ilişkin kategoriler, uzman tarafından da incelenmiş ve buna göre uyuma düzeyi hesaplanmıştır. Bu çalışmada, araştırmacı ile uzman arasındaki uyuma oranı Miles ve Huberman (1994) tarafından belirlenmiş olan “[Görüş Birliği/ (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı)]x100” formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Buna göre tespit edilen kazanımlar ve açıklamalarına ilişkin uyuma düzeyi, 0.83 olarak hesaplanmış Araştırmacı tarafından belirlenen 55 adet kazanım ve açıklamada uzlaşmış, 11 adet içerikte uzlaşmamıştır. Belirlenen içeriklerin uygun kategorilere dahil edilip edilmediği noktasında ise araştırmacı ve uzman arasındaki uyuma düzeyi 0.82 olarak hesaplanmıştır. Toplam 55 adet kazanım ve açıklamada, tasarrufun farklı bağlamlarını içeren 66 adet bağlam kategorilere dahil edilmiş, bunlardan 12’si ile ilgili olarak araştırmacı herhangi bir görüş belirtmemiştir. Uzlaşılmayan içerikler, gerekli uyarlamalar yapıldıktan sonra ilgili kategorilerde yer almıştır. Kategoriler ile ilgili uzlaşma oranı ile uzlaşılan 54 adet ve uzlaşılmayan 12 adet bağlam dikkate alınarak hesaplanmıştır.

Tasarruf ile ilgili içeriklerin yer aldığı öğretim programları olarak, OÖEP (MEB, 2013), SBDÖP, (MEB, 2018a), İTADÖP (MEB, 2018b), MDÖP (MEB, 2018ç), FBDÖP (MEB, 2018d), BESDÖP, (MEB, 2018e), GSDÖP (MEB, 2018f), HBDÖP (MEB, 2018g), TTDÖP (MEB, 2018ğ) yukarıda belirtilen tarama birimlerine göre taranmıştır. TDÖP (MEB, 2018c), BEODÖP (MEB, 2018ı), BTYDÖP (MEB, 2018i), DKABDÖP (MEB, 2018j), TDBDÖP (MEB, 2018k) ve MDÖP (MEB, 2018l) öğretim programlarında tarama birimleri ile ilgili olabilecek herhangi bir içerik tespit edilmemiştir. (OÖEP: Okul Öncesi Eğitimi Programı; SBDÖP: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı; İTADÖP: İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı; MDÖP: Matematik Dersi Öğretim Programı; FBDÖP: Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı; BESDÖP: Beden Eğitimi ve Spor Dersi Öğretim Programı; GSDÖP: Güzel Sanatlar Dersi Öğretim Programı; HBDÖP: Hayat

Bilgisi Dersi Öğretim Programı; TTDÖP: Teknoloji ve Tasarım Dersi Öğretim Programı; TDÖP: Türkçe Dersi Öğretim Programı; BEODÖP: Beden Eğitimi ve Oyun Dersi Öğretim Programı; BTYDÖP: Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programı; DKABDÖP: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı; TDBDÖP: Temel Dini Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve MDÖP: Müzik Dersi Öğretim Programı)

Öğretim programları taranırken, ilişkili kazanımlar, tarama ifadelerini içerecek şekilde özetlenerek tabloya aktarılmıştır. Kazanım numarası, aynı zamanda kod olarak kabul edilmiştir. Kazanımların dışında, programın açıklamalarında yer alan ilişkilendirmeler de benzer şekilde özetlenmiş, her bir açıklamaya kod verilerek tabloya aktarılmıştır. Tarama birimlerinden en az birini yansıttığı tespit edilen açıklamalar ve kazanımlar, Tablo 1.'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretim Programlarında Tarama Bilimini İçeren Kazanım ve Açıklamalar

Öğretim Programı	Açıklama ve Kazanım Numarası (Kodlamalar)	İlişkili Tarama Birimi İfadeleri
OÖEP	OÖEP-Açıklama 1.	<i>Bilinçli tüketici</i> olma
	OÖEP-Açıklama 2.	Varlıkları <i>verimli kullanma</i>
	OÖEP-Açıklama 3.	Çevrelerine karşı <i>tutumlu olma</i> davranışı
	OÖEP-Açıklama 4.	<i>Enerji tasarrufu</i> haftası
SBDÖP	SB. Açıklama 1.	<i>Kaynakların sınırlılığı, sürdürülebilirlik</i>
	SB. Açıklama 2.	Değerler eğitiminde <i>tasarruf</i>
	SB. Açıklama 3.	<i>Bilinçli tüketici, kaynakların sınırlılığı ve korunması</i>
	SB.4.5.1.	İstek ve <i>ihtiyacı</i> ayırt etme, bilinçli seçim
	SB.4.5.3.	<i>Bilinçli tüketici</i> davranışları
	SB.4.5.4.	Kendine ait örnek bir <i>bütçe</i> oluşturma
	SB.4.5.5.	Kaynakların <i>israf</i> etmeden kullanımı
	SB.5.5.6.	<i>Bilinçli tüketici</i> hakları
SB.7.5.1.	<i>Toprağın önemi</i>	
İTADÖP	İ. Açıklama 1.	Yerel ve küresel konulara <i>duyarlılık</i>
	TA.8.4.6.	<i>Tasarruf</i> bilinci açısından inceleme
MDÖP	M. Açıklama.	Ekmek <i>israfı</i> konusuna değinilmeli
	M.3.3.4.2.	Paradan <i>tasarrufun</i> önemine vurgu
	M.4.4.1.3.	<i>Tasarruf</i> ile finansal veriler
	M.4.3.6.3 c.	<i>Tasarruf</i> konusunun ele alınması
	M.5.3.1.1.	Tutumluluk, <i>israf</i> , bilinçli tüketim, konuları
FBDÖP	F. Açıklama.	Kaynakların tutumlu ve <i>tasarruflu</i> kullanımı
	F.4.2.1.4.	Besin <i>israfının</i> önlenmesi
	F.4.4.5.3.	<i>Kaynakların</i> etkili kullanımı

F.4.5.2.2.	Aydınlatma araçlarının <i>tasarruflu</i> kullanımı
F.4.6.1.1.	Kaynakların <i>tasarruflu</i> kullanılmasının önemi
F.5.6.2.4.	İnsan çevre ilişkisinde <i>yarar zarar</i> durumları
F.6.4.3.4.	Isı yalıtımı önemi, <i>kaynakların</i> verimli kullanımı
F.6.4.4.1.	Yenilenebilir-yenilenemez enerji <i>kaynaklarının</i> önemi
F.7.4.5.3.	<i>Kaynakların</i> etkili kullanımında geri dönüşüm
F.7.5.1.4.	<i>Kaynakların</i> etkili kullanımı ve güneş enerjisi
F.8.4.4.7.	Asit yağmurları <i>sonuçları</i> nedenleri
F.8.7.3.5.	Elektriğin bilinçli ve <i>tasarruflu</i> kullanılması
F.8.7.3.6.	Elektrik enerjisinin bilinçli ve <i>tasarruflu</i> kullanımı
F.8.6.4.1.	Kaynakları <i>tasarruflu</i> kullanma
F.8.6.4.2.	Kaynakları <i>tasarruflu</i> kullanma
F.8.6.4.5.	Kaynakları <i>tasarruflu</i> kullanma
F.8.7.3.5.	Elektrik enerjisinin bilinçli, <i>tasarruflu</i> kullanımı
F.8.7.3.6.	Evlerde elektriği <i>tasarruflu</i> kullanma
F.8.6.3.3.	Küresel iklim <i>değişikliklerini</i> <i>nedenleri</i>
BESDÖP	BE. Açıklama. Çevreye ve doğaya <i>duyarlılık</i>
	BE.8.2.2.3. Yiyecek ve içecek seçiminde <i>bilinçli tüketici</i>
GSDÖP	G. Açıklama. Enerji kaynaklarının <i>tasarruflu</i> kullanılması
	G.8.3.6. Enerji <i>tasarrufu</i> konusu üzerine çalışma
	G.4.1.1. <i>İsraf</i> konusunu ele alan biçimlendirme çalışması
HBDÖP	HB.1.2.5. <i>Kaynaklar, elektrik, suyun</i> tasarrufu
	HB.1.3.6. Ekmek ve yiyecek <i>israfını</i> önleme
	HB.2.1.11. Paranın <i>tutumlu</i> kullanımı, <i>bilinçli</i> harcama
	HB.2.1.6. <i>Elektrik, su, temizlik malzemeleri</i> vb. ile <i>tasarruf</i>
	HB.2.2.6. <i>Kaynakları</i> <i>tasarruflu</i> kullanma
	HB.2.3.3. Ekmek ve yiyecek <i>israfını</i> önleme
	HB.3.2.6. <i>Kaynakların</i> etkili kullanımı, <i>gıda israfı</i>
	HB.3.3.4. Yiyecek <i>israfından</i> kaçınma
	HB.3.3.2. <i>Bilinçli tüketici</i>
TTDÖP	TT.7.A.2.2. Afiş tasarımında çevre bilinci ve <i>tasarruf</i>
	TT.8.Ç.1.1. Ulaşımında yakıt <i>tasarrufu</i>

Etik İzin Beyanı: Bu araştırma etik kurul izni alınmasını gerektirecek bir uygulama içermemektedir. Doküman analizi ile gerçekleştirilmiş olan çalışma için etik kurul izni alınmasına gerek bulunmamaktadır.

3. Bulgular ve Yorum

Temel eğitim programlarında yer alan tasarruf kavramı ile ilgili içeriklerin, disiplinlerarası ilişkilendirmelere desek olması bakımından hangi bağlamlarda ele alındıklarını ortaya koyabilmek

için, öncelikle OÖEP, SBDÖP, İTADÖP, MDÖP, FBDÖP, BESDÖP, GSDÖP, HBDÖP ve TTDÖP tarama birimleri bakımından incelenmiştir. Tarama verileri Tablo 2.'de yer almaktadır.

Tablo 2. Öğretim Programlarına İlişkin Tarama Verileri

Program	Tasarruf	İsraf	Verimlilik	Bilinçli Tüketici	Tutumluluk	Kaynaklar	Toprak Kullanımı	İhtiyaçlar ve Bütçe	Duyarlılık	TOPLAM
OÖEP	1		1	1	1					4
SBDÖP	1	1		3		1	1	2		9
İTADÖP	1								1	2
MDÖP	2	2								4
FBDÖP	9	1				11		1		22
BESDÖP				1					1	2
GSDÖP	2	1								3
HBDÖP		3		1	1	3				8
TTDÖP	1									1
TOPLAM	17	8	1	6	2	15	1	3	2	55

Tablo 2'de görüldüğü gibi, temel eğitim düzeyi programlarında tasarruf ile ilgili olarak 55 adet kazanım ve açıklamaların yer aldığı anlaşılmaktadır. Söz konusu kazanım ve açıklamalar, FBDÖP'te 22, SBDÖP'te 9, HBDÖP'te 8, OÖEP'te 4, GSDÖP'te 3, BESPDÖP'te 2, İTADÖP'te 2 ve TTDÖP'te 1 adet olacak şekilde tespit edilmiştir. Konu ile ilgili tarama birimleri bakımından incelendiğinde ise tasarruf ile ilgili olarak 17, kaynaklar ile ilgili 15, israf ile ilgili 8, bilinçli tüketici olma ile ilgili 6, ihtiyaçlar ve bütçe ile ilgili 3, duyarlılık ile ilgili 2, tutumluluk ile ilgili 2, verimlilik ile ilgili 1 ve toprak kullanımı ile ilgili 1 adet kazanım veya açıklama saptanmıştır.

Yukarıda belirtilmiş olan tasarruf ile ilgili içeriklerin hangi bağlamda kullanıldığına ilişkin olarak kategoriler oluşturulmuştur. Tespit edilen kategoriler, Tablo 3.'te verilmiştir.

Tablo 3. Tarama Birimlerine İlişkin İçeriklerin Dahil Edildiği Kategoriler

Program	Mali Yönden Tasarruf	Kaynakların Tasarruflu Kullanımı	Tasarruf Eğitimi	Gıda Tasarrufu	Enerji Tasarrufu	Su Tasarrufu	TOPLAM
OÖEP (MEB, 2013)	1	1	2				4
SBDÖP (MEB, 2018a)	5	4	1				10
İTADÖP (MEB, 2018b)			2				2
MDÖP (MEB, 2018ç)	2	1	1	1			5
FBDÖP (MEB, 2018d)	4	11	1	1	7		24
BESDÖP (MEB, 2018e)			1	1			2
GSDÖP (MEB, 2018f)		1	1		2		4
HBDÖP (MEB, 2018g)	2	3	1	4	1	1	12
TTDÖP (MEB, 2018ğ)	1	1	1				3
TOPLAM	15	22	11	7	10	1	66

Tablo 3.'te görüldüğü gibi kategorilere dahil edilen tasarruf ile ilgili bağlamların 24'ünün FBDÖP, 12'sinin HBDÖP, 10'unun SBDÖP, 5'inin MDÖP, 4'ünün GSDÖP, 4'ünün OÖEP, 3'ünün TTDÖP, 2'sinin BESDÖP ve 2'sinin İTADÖP ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır. FBDÖP'te tasarruf ile ilgili 24 adet bağlamda, doğal kaynakların verimli, tutumlu ve israf edilmeden kullanılmasının öğrenilmesine odaklanılmaktadır (11 adet içerik). Söz konusu öğretim programında enerji (7 adet içerik) ve gıda (1 adet içerik) tasarrufu ile mali yönden tasarrufa (4 adet içerik) odaklanılan içeriklerin olduğu görülmektedir.

HBDÖP'te yer alan 12 adet içerikte, Mali Yönden Tasarruf (2 adet), Kaynakların Tasarruflu Kullanımı (3 adet), Tasarruf Eğitimi (1 adet), Gıda Tasarrufu (4 adet), Enerji (1 adet) ve Su tasarrufu (1 adet) kategorileri altında yer alan bağlamlardan söz edilmektedir. SBDÖP kazanım ve açıklamaları ile ilgili olarak tespit edilmiş 10 adet içerik, Mali Yönden Tasarruf (5 adet), Kaynakların Tasarruflu Kullanımı (4 adet) ve Tasarruf Eğitimi (1 adet) kategorileri altında yer almıştır. MDÖP ile ilgili olarak 5 adet içerik, Mali Yönden Tasarruf (2 adet), Kaynakların Tasarruflu Kullanımı (1 adet), Tasarruf Eğitimi (1 adet) ve Gıda Tasarrufu (1 adet) kategorileri altında toplanmıştır. OÖEP'te tespit edilmiş 4 adet içerik Mali Yönden Tasarruf (1 adet), Kaynakların Tasarruflu Kullanımı (1 adet), Tasarruf Eğitimi (2 adet) kategorilerine dahil edilmiştir. GSDÖP'ün içerdiği 4 adet tasarruf bağlamı, Kaynakların Tasarruflu Kullanımı (1 adet), Tasarruf Eğitimi (1 adet) ve Enerji Tasarrufu (2 adet) kategorileri ile açıklanmaya çalışılmıştır. TTDÖP'te yer alan 3 adet tasarruf içerik, Mali Yönden Tasarruf (1 adet), Kaynakların Tasarruflu Kullanımı (1 adet), Tasarruf Eğitimi (1 adet) kategorileri ile ifade edilmiştir. BESDÖP içeriklerinde tespit edilmiş olan 2 adet tasarruf bağlamı, Tasarruf

Eğitimi ve Gıda Tasarrufu kategorileri; ITADÖP'teki 2 adet kazanım ise Tasarruf Eğitimi kategorisi altında toplanmıştır.

Tarama ifadelerinin yer aldığı kategoriler ise 6 başlık altında toplanmıştır. Tablo 3.'te verilen söz konusu 66 adet içerikten 22'sinin *Kaynakların Tasarruflu Kullanımı*, 15'inin *Mali Yönden Tasarruf*, 11'inin *Tasarruf Eğitimi*, 10'unun *Enerji Tasarrufu*, 7'sinin *Gıda Tasarrufu* ve 1'inin de *Su Tasarrufu* kategorileri altında yer almasına karar verilmiştir.

3.1. Mali Yönden Tasarruf

İlgili kazanım ve açıklamalarda maliyet yönünden tasarruf edilebilmesine odaklanan bağlamlarda (OÖEP-Açıklama 1., SB. Açıklama 3., SB.4.5.3., F.5.6.2.4., SB.5.5.6., SB.4.5.1.), bilinçli tüketici davranışına sahip olma yolu ile ihtiyaçların karşılanmasına yer verilmektedir. Bu bağlamlar *bilinçli tüketici* olma, *bilinçli tüketici* becerilerinin geliştirilmesi yolu ile kaynakların sınırlılığının farkedilmesi ve kaynakların korunması, insan çevre ilişkilerini *yarar zarar* durumları bakımından değerlendirebilme, *tüketici* hakları ile *istek* ve *ihtiyacı* ayırt edebilme gibi becerilere vurgu yapılmaktadır.

Mali bakımdan tasarrufa odaklanılan söz konusu kazanım ve açıklamalarda parasal veya finansal beceriler ile ilgili olarak (HB.2.1.11., SB.4.5.4., M.3.3.4.2., M.4.4.1.3.) paranın tutumlu kullanımı ve bilinçli harcanması, öğrencilerin kendine ait örnek bir *bütçe* oluşturabilmesi, *para* ile ilgili problem çözerken tasarrufun önemine vurgunun yapılması, *finansal veriler* ile tasarrufun ilişkilendirilmesine yönelik öğrenme çıktılarına göndermeler yapılmaktadır.

Enerji maliyetleri dikkate alınarak mali yönden tasarruf yapılabileceğine yönelik açıklamaların yer aldığı kazanımlarda (F.8.7.3.5., F.8.7.3.6., F.8.7.3.5., F.8.7.3.6. ve HB.2.1.6., TT. 8. Ç. 1. 1.) elektrik enerjisinin bilinçli ve *tasarruflu* kullanılması, evlerde elektriğin tasarruflu kullanımı ile elektrik, su, temizlik malzemeleri ve okula ait ders araç ve gereçlerinin kullanımında tasarrufa gidilmesi, ulaşımda *yakıt tasarrufu* yapılması hedeflenmektedir.

3.2. Kaynakların Tasarruflu Kullanımı

Kaynakların tasarruflu kullanılmasına yönelik olarak tespit edilmiş olan içeriklerde (OÖEP-Açıklama 2., SB. Açıklama 1., M.5.3.1.1., SB. Açıklama 3., SB.4.5.5., SB.7.5.1., F. Açıklama., F.4.6.1.1., F.5.6.2.4., F.6.4.3.4., F.6.4.4.1., F.7.4.5.3., F.7.5.1.4., F.8.4.4.7., F.8.6.4.1., F.8.6.4.2., F.8.6.4.5., F.8.6.3.3., G. Açıklama, HB.1.2.5., HB.2.2.6., HB.3.2.6., TT. 8. Ç. 1. 1.) varlıkların *verimli kullanılması*, *kaynakların sınırlılığını* farkedebilme, sürdürülebilir çevre anlayışına sahip olma, bilinçli tüketici olma, kaynakların sınırlılığı ve korunması, kaynakların israf etmeden kullanımı, toprağın önemi, kaynak kullanımında tutumlu ve tasarruflu olacak şekilde bireysel sorumluluk

alabilme, kaynakların tasarruflu kullanılmasının önemi kavrama, çevre sorunu çözümünde kar-zarar durumlarını dikkate alabilme, ısı yalıtımının önemini farkedebilme ve ısı kaynaklarının verimli kullanımı, *yenilenebilir ve yenilenemez enerji kaynaklarının önemi*, kaynakların etkili kullanımında geri dönüşüm, kaynakların etkili kullanımında güneş enerjisinin önemi, asit yağmurlarının nedenleri ve sonuçları, kaynakları tasarruflu kullanmak için çözüm önerileri sunma, küresel iklim değişikliklerinin nedenleri, çevresel ve kültürel sürdürülebilirlik, elektrik ve su kaynakların tasarruflu ve verimli kullanımı, kaynakların ve ihtiyaç fazlası *gıdaların değerlendirilmesi*, ulaşımda *yakıt tasarrufu* konularına yer verilmektedir.

3.3. Tasarruf Eğitimi

Tasarruf bilincinin kazanılmasına yönelik olarak eğitim süreçlerine vurgunun yapıldığı kazanım ve açıklamalarında (OÖEP-Açıklama 3., OÖEP-Açıklama 4., SB. Açıklama 2., İ. Açıklama 1., TA.8.4.6., M.4.3.6.3 c., F. Açıklama., BE-Açıklama., G.4.1.1., HB.3.3.2., TT.7. A.2.2.) çocukların çevrelerine karşı tutumlu olma davranışı geliştirmelerine yönelik etkinlikler, enerji tasarrufu haftası etkinlikleri, değerler eğitiminde tasarruf, Türkiye'yi ve Dünya'yı ilgilendiren konulara duyarlılık, *tasarruf bilinci oluşturma*, tasarruf konusuna değinme, kaynak kullanımında bireysel sorumluluk kazanma ve alma, çevreye ve doğaya duyarlı olabilme, israf konusunu ele alan sanat etkinliği gerçekleştirilme, bilinçli tüketici olabilme ve afiş tasarımında çevre bilinci ve tasarruf konusunu işleyebilme içeriklerine yer verilmektedir.

3.4. Gıda Tasarrufu

İlişkili içeriklerde besin ve gıda tasarrufuna vurgunun yapıldığı kazanım ve açıklamalarda (M. Açıklama., F.4.2.1.4., BE.8.2.2.3., HB.1.3.6., HB.2.3.3., HB.3.2.6., HB.3.3.4.) *ekmek ve besin israfının önlenmesine, yiyecek ve içeceklerin seçiminde bilinçli tüketici davranışı sergileme*, yiyecek israfını önleme, ihtiyaç fazlası gıdaların değerlendirilmesi, yiyecek israfından kaçınma becerilerine odaklanılmaktadır.

3.5. Enerji Tasarrufu

Öğretim programı kazanımları ve açıklamalarında tasarruf kavramının enerji bağlamı ile ilgili olarak tespit edilmiş içeriklerde (F.4.5.2.2., F.6.4.3.4., F.6.4.4.1., F.7.5.1.4., F.8.7.3.5., F.8.7.3.6., F.8.7.3.5., F.8.7.3.6., G. Açıklama, G.8.3.6. HB.2.1.6.) aydınlatma araçlarının tasarruflu kullanımı, ısı yalıtımının önemi ve ısı kaynaklarının verimli kullanımı, yenilenebilir ve yenilenemez enerji kaynaklarının önemi, kaynakların etkili kullanımında *güneş enerjisinin önemi, elektrik enerjisinin bilinçli ve tasarruflu kullanılması, evlerde elektrik kullanımında tasarruflu olunması, enerji kaynaklarının tasarruflu kullanılması, enerji tasarrufu* konusu üzerine çağdaş medyadaki imaj, yazı ve sembol gibi unsurların

etkisinin analiz edilmesi, elektrik, su, temizlik malzemeleri ile okula ait ders araç ve gereçlerinin kullanımında tasarruflu olabilme becerileri öncelenmektedir.

3.6. Su Tasarrufu

Temel eğitim programlarında suyun tasarruflu kullanımı, bazı kazanımlarda dolaylı olarak yer almaktadır. Özellikle Kaynakların Tasarruflu Kullanımı kategorisi altında yer verilen tasarrufun farklı bağlamlarına ilişkin içeriklerde su tasarrufuna da yer verilebileceği ifade edilebilir. Yine de *suyun tasarruflu kullanılmasını* doğrudan içeren kazanımda (HB.2.1.6.), okulda kullanılmakta olan elektrik, temizlik malzemeleri, okula ait ders araç ve gereçlerinin yanı sıra suyun tasarruflu kullanılmasına da açıkça yer verilmektedir.

4. TARTIŞMA

Eğitim seviyesinde kaydedilecek ilerleme, bireylerin doğru tasarruflara yönelmesine olanak sağlar (Özlale, 2012). Böylece tasarruf kültürü yaygınlaşarak kaynakların etkin ve verimli kullanımı için önemli bir kazanım elde edilmiş olur. Bu sürecin yönetilmesinde eğitim-öğretim sürecinde ele alınacak tasarruf kavramı ile ilgili yaklaşımların, farklı eğitim disiplinlerine konu olması beklenen bir durumdur. Çünkü eğitimciler, uzmanı olduğu disiplinler ile başka bilim alanları arasında bağlantılar kurma çabası göstermemektedirler (White, 2014).

Tasarruf kavramının farklı disiplinler bağlamında ele alındığı çalışmalarda, söz konusu değer yargısına ilişkin boyutlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunlardan Çavuş (2020) tarafından 11. sınıf düzeyine yönelik olarak gerçekleştirilmiş olan bir çalışmada, matematik dersi öğretim programında yer alan “Bilinçli Tüketici Aritmetiği” konusu ele alınmıştır. Çalışmada ele alınan konuyla ilgili olarak önerilmiş olan bir balık kılçığı diyagramında, öğrencilerin aile bütçesini, tasarrufu, gelir gider hesabını, ulaşım, sağlık ve tatil giderlerinin hesaplaması ve mantıksal bir şekilde dengelemesi gerektiğine vurgu yapılmaktadır. Söz konusu bakış açısı, tasarruf kavramının farklı disiplinleri ilgilendiren boyutunun olduğunun anlaşılması bakımından da kritik bir örneklik teşkil etmektedir.

Kanık (2017) tarafından gerçekleştirilmiş olan, 1975-2013 yılları arasında derlenen eğitim ve tasarruf verilerinin incelendiği bir araştırmanın sonucunda ulaşılan bulgular, Türkiye’de uzun dönemde eğitim ile tasarruflar arasında pozitif ve eğitimden tasarruflara doğru bir ilişkinin varlığını göstermektedir. Çalışmada, Türkiye’de insanların, tasarrufun çeşitlendirilmesi ile ilgili olarak bilgilendirilmesine ihtiyacın olduğu ifade edilmektedir. Eğitim süreçlerinin tasarruflu yaşam ile olan sıkı ilişkisinin ifade edildiği bu bakış açısı, tasarruf ve değerler eğitimi bağlamında ele alınabilecek disiplinlerarası bir bakış açısına gönderme yapmaktadır.

Gürsoy Koroğlu (2011) tarafından biyoloji öğretmeni adayları ile gerçekleştirilmiş olan bir araştırmada, çevre bilinçli tüketici davranışları konusu ele alınmıştır. Çalışmada biyoçeşitlilik ve doğanın korunmasına yönelik olarak hazırlanmış olan *yaşam temelli öğrenme uygulamalarının*, öğretmen adaylarının çevre bilinçli tüketici davranışlarının yükselmesine katkı sunduğu saptanmıştır. İlgili araştırmada, ekoloji içeriği ile doğa bilimlerini ve tüketici davranışları boyutu ile de iktisat bilimini ilgilendirmesi nedeni ile tasarrufa disiplinlerarası bir bakış açısı ile yer verildiği anlaşılmaktadır.

Uzunöz, Aktepe ve Özağaçhanlı (2020) tarafından gerçekleştirilmiş olan ve sosyal bilgiler öğretmenliği programı öğrencilerinin tasarruf değerine yönelik metaforik algılarının incelendiği bir araştırmada, çalışmanın hedef kitlesinin, tasarruf ile ilgili olarak en çok para, su, ağaç ve zaman kelimelerini içerecek şekilde metaforlar oluşturdukları saptanmıştır. Belirlenen metaforlar, tasarruf kavramının olabildiğince farklı bilim dallarına ait içerikler ile ilişkilendirilmiş olması bakımından ilginç örnekler olarak ifade edilebilir.

Görüldüğü gibi tasarruf kavramı bilimsel araştırmalarda ekonomiden (Kanık, 2017), matematik dersine (Çavuş, 2020), biyoloji öğretmenliğinden (Gürsoy Koroğlu, 2011) sosyal bilgiler öğretmenliğine (Uzunöz, Aktepe ve Özağaçhanlı, 2020) kadar çok farklı disiplinlerin odağında yer alacak şekilde bilimsel araştırmalara konu olabilmektedir. Benzer şekilde tasarruf kavramı, bu çalışmada ele alınan temel eğitim düzeyi eğitim ve öğretim programlarına yönelik olarak da ele alınmıştır. Örneğin, Altıok (2010) tarafından ilköğretim düzeyi öğretim programları, bilinçli tüketici davranışlarını kazandırma düzeyi ve ilgili öğretim programında hedeflenen davranışlara ulaşılma derecesinin saptanması bakımlarından değerlendirilmiştir. Çalışmada bu hedefe yönelik olarak öğrencilerin tüketici eğitimi konularına ilişkin bilgi düzeyleri ve bilinçli tüketici davranışlarına yönelik tutum düzeyleri, 5. ve 8. sınıf öğrencilerine yönelik olarak araştırılmıştır. Çalışmanın sonuçları, her iki öğrenci grubu arasında bilinçli tüketici davranışlarını kazanma düzeyleri bakımından anlamlı bir fark tespit edilmemiş, ilgili konuya yönelik olarak tutum düzeyleri bakımından ise 5. sınıf öğrencileri lehine anlamlı bir farkın olduğu ortaya konulmuştur. Çalışmada, öğretmenlerin tamamının bilinçli tüketici davranışlarını kazandırması bakımından ilköğretim düzeyi öğretim programında yer alan tüketici eğitimi konularını yetersiz olarak değerlendirmişlerdir. Benzer şekilde öğrencilerin ekonomi ile ilgili kavramlara yönelik bilgi düzeylerinin yeterli olmadığı saptanmıştır 8.sınıf öğrencilerin de “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun” ve “Kapıdan Satışlar” ile ilgili olarak bilgi düzeylerinin yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tasarruf kavramının disiplinler arası niteliğinin, temel eğitim düzeyinde uygulanmakta olan eğitim ve öğretim programlarına yansımalarının ele alındığı bu çalışmada, söz konusu ilişkili içerik ve kazanımların ele alınan kavramın boyutlarının bir kısmını yansıtmaktan uzak olduğu anlaşılmaktadır.

Çünkü tasarrufun boyutlarından olan zaman ve mekan tasarrufu ile e-israfa, ilgili içeriklerde yer verilmemekte, su tasarrufu gibi günümüz dünyası için oldukça kritik öneme sahip boyutun ise doğrudan olacak şekilde bir yerde geçtiği görülmektedir. Çalışmanın bu tespiti ile Altıok (2010) tarafından gerçekleştirilmiş olan araştırmada ilköğretim düzeyi öğretim programlarına ilişkin tespit etmiş olduğu öğretmen görüşleri arasında benzerlik olduğu görülmektedir. Bu sonuç, gerçekleştirilen bu doküman analizi çalışmasında saptanmış olan tasarrufun boyutlarına ilişkin tespitleri destekler nitelik taşımakta ve daha genel geçer bir açıklama olarak kabul edilmesine destek sunmaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada incelenen temel eğitim düzeyi programlarında yer alan kazanım ve açıklamalarında yer alan tasarruf kavramı ile ilgili 55 adet içerikte, 66 adet bağlam saptanmıştır. Tasarrufun bu bağlamlarından 22'sinin kaynakların tasarruflu kullanımı, 15'inin mali yönden tasarruf, 11'inin tasarruf eğitimi, 10'unun enerji tasarrufu, 7'sinin gıda tasarrufu ve 1'inin de su tasarrufu ilgili olduğu değerlendirilmektedir. Tasarrufun bağlamlarının genel olarak, su tasarrufu, gıda tasarrufu, e-israf, enerji tasarrufu, kağıt ve plastik tasarrufu başlıkları altında incelemek mümkündür (TİSVA, 2019). Bu sınıflandırmalara, zaman ve mekandan tasarruf ile tasarruf eğitimi de dahil edilebilir. Bu çalışmada sözü edilen bağlamlardan zaman ve mekandan tasarruf ile e-israf bağlamlarına ilişkin herhangi bir kazanım veya açıklaması tespit edilmemiştir.

Ayrıca, her ne kadar “Su Tasarrufu” ile “Kaynakların Verimli Kullanılması” kategorileri birbirleri ile ilişkili olarak kabul edilebilse de, önemi nedeni ile suyun tasarruflu kullanılması ile ilgili içeriklerin Temel Eğitim Düzeyi eğitim ve öğretim programlarında çokça yer alması, üzerine çokça vurgu yapılması doğal bir beklentidir. Oysa ki, bu çalışmanın sonuçları, eğitim ve öğretim programı kazanım ve içeriklerinde suyun tasarruflu kullanılmasına doğrudan bir şekilde sadece bir yerde vurgulandığını ortaya koymaktadır.

Okul öncesinden lise düzeyine kadar (K-8) temel eğitim düzeyi eğitim ve öğretim programlarında yer alan tasarruf kavramı ile ilgili kazanım ve açıklamalarda, enerji, gıda, doğal kaynaklar, maliyet ve su tasarrufu ile tasarruf eğitimi bağlamlarına odaklanılmakta, zaman ve mekandan tasarruf ile e-israf ile ilgili herhangi bir içeriğe yer verilmemektedir. Araştırmacılar, öğretmenler, ders kitabı yazarlarının, bu durumu dikkate alarak öğrenme ve öğretme süreçlerini tasarlayıp uygulamaları gerekmektedir. Program geliştirilmesi veya revizyonu ile tasarruf kültürünü kazandırma sürecinde, programlarda eksik kalan bağlamlara da yer verilmesi kritik önem taşımaktadır. Bu bakımdan öğretim programlarının ve zümre öğretmenler kurulu toplantılarının, tasarruf kültürünün farklı bağlamlarını ortaya koyacak şekilde bütünleştirilmiş ve disiplinlerarası bir anlayış ile değerlendirilmesi gerekmektedir.

7. KAYNAKÇA

- Akat, A. S. (2009). *İktisadi analiz* (2. Basım). Ankara: Eflatun Yayınevi.
- Altıok, N. (2010). *İlköğretim programlarının bilinçli tüketici davranışlarını kazandırma düzeyine ilişkin bir araştırma*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara.
- Aybek, B. (2011). Öğretim ilke ve yöntemleri. B. Duman (Ed.), *Disiplinlerarası öğretim programı tasarımı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Baykara, K. (2012). *İçeriğin ve eğitim durumlarının düzenlenmesi*. Eğitimde Program Geliştirme içinde, Ed. H. Şeker. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., K., Akgün Ö., E., Karadeniz, Ş. & Demirel F. (2019). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Crouch, C. H. & Heller, K. (2014). Introductory physics in biological context: an approach to improve introductory physics for life science students. *American Association of Physics Teachers*, 82(5), 378-386.
- Çam, D. İ., Yılar, B. M. & Ünal, O. (2020). Son dönem Osmanlı ve güncel ders kitaplarında tasarruf değeri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(3), 35-374.
- Çavuş, Ş. (2020). *Tam öğrenme modeline dayalı hazırlanan "bilinçli tüketici Aritmetiği" ders planlarının öğrencilerin akademik Başarısına etkisi ve bu etkinin balık kılçığı tekniğiyle irdelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bartın.
- Develioğlu, F. (2006). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lûgat* (23. Baskı). Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Gürsoy Köroğlu, N. (2011). *Yaşam temelli öğrenme yaklaşımının, öğretmen adaylarında çevreye yönelik ilgi, tutum ve çevre bilinçli tüketici davranışlarının incelenmesi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kanık, B. Z. & Temiz Dinç, D. (2017). Eğitim-tasarruf ilişkisi: Türkiye için bir uygulama. *Bankacılık ve Sigortacılık Araştırmaları Dergisi*, 2(11), 59-91.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 170-189.
- Lamb, S., Maire, Q. & Doecke, E. (2017). *Key skills for the 21st century: An evidence-based review. Future frontiers analytical report*. Victoria University, Australia.

Mayring P. (2010) Qualitative inhaltsanalyse. G. Mey ve K. Mruck (Ed.), *Handbuch qualitative forschung in der psychologie*. VS Verlag für Sozialwissenschaften.

MEB. (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara: Temel Eğitim Genel Müdürlüğü. 01.05.2021 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden erişilmiştir.

MEB. (2014). *İslam ahlakı dersi öğretim programı*. Ankara: Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. 23.04.2021 tarihinde https://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/28092216_IslamAhlaki_2014.pdf adresinden erişilmiştir.

MEB. (2018a). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Genel Müdürlüğü. 01.05.2021 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden erişilmiştir.

MEB. (2018b). *İnkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Genel Müdürlüğü. 01.05.2021 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden erişilmiştir.

MEB. (2018c). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Genel Müdürlüğü. 01.05.2021 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden erişilmiştir.

MEB.(2018ç). *Matematik dersi öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Genel Müdürlüğü. 01.05.2021 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden erişilmiştir.

MEB. (2018d). *Fen Bilimleri dersi öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Genel Müdürlüğü. 01.05.2021 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden erişilmiştir.

MEB. (2018e). *Beden eğitimi ve spor dersi öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Genel Müdürlüğü. 01.05.2021 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden erişilmiştir.

MEB. (2018f). *Görsel Sanatlar dersi öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Genel Müdürlüğü. 01.05.2021 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden erişilmiştir.

MEB. (2018g). *Hayat Bilgisi dersi öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Genel Müdürlüğü. 01.05.2021 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden erişilmiştir.

- MEB. (2018ğ). *Teknoloji tasarım dersi öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Genel Müdürlüğü. 01.05.2021 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2018ı). *Beden eğitimi ve oyun dersi öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Genel Müdürlüğü. 01.05.2021 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2018i). *Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Genel Müdürlüğü. 01.05.2021 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2018j). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Genel Müdürlüğü. 01.05.2021 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2018k). *Temel dini bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Genel Müdürlüğü. 01.05.2021 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden erişilmiştir.
- MEB. (2018l). *Müzik dersi öğretim programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Genel Müdürlüğü. 01.05.2021 tarihinde <https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden erişilmiştir.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage. Oxford Learner's Dictionaries. Retrived December 21, 2021 from: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/saving?q=saving>
- Özlale, Ü. (2012). *Eğitim ve sağlık politikalarının tasarruf üzerindeki etkileri*. Discussion Paper, 112. Ankara: Turkish Economic Association.
- Pellegrino, J. W. (2017). Teaching, learning and assessing 21st century skills. S. Guerriero (Ed.), *Pedagogical knowledge and the changing nature of the teaching profession*. Paris: OECD Publishing.
- Saban, A. (2008). Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. K. Selvi (Ed.), *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı ile ilgili temel kavramlar*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sancak, E. & Demirci, N. (2012). Ulusal tasarruflar ve Türkiye'de sürdürülebilir büyüme için tasarrufların önemi. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 8:159-198.
- Tanas Karagöl, E. & Özcan, B. (2014). *Sürdürülebilir büyüme için tasarruf*. Ankara: SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı. 21.12.2021 tarihinde

http://file.setav.org/Files/Pdf/20140508140738_surdurulebilir-buyume-icin-tasarruf-pdf.pdf adresinden erişilmiştir.

TDK. *İktisat terimleri sözlüğü*. Türk Dil Kurumu, Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü. 19.12.2021 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.

TİSVA. (2019). *2018 Sayılarla israf raporu*. Türkiye İsrافی Önleme Vakfı. 21.12.2021 tarihinde <http://israf.org/public/admin/filemanager/uploaded/T%C4%B0SVA%20Say%C4%B1larla%20C4%B0sraf%20Raporu%202018%2017.12.2019.pdf> adresinden erişilmiştir.

Uzunöz, A., Aktepe, V. ve Özağaçhanlı, Z. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tasarruf değerine ilişkin metaforik algıları. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 36-51.

White, D. (2014). What is STEM education and why is it important? *Florida Association of Teacher Educators Journal*, 1(14), 1-9.